

o energiji in okolju

vir energije

fosilna goriva:

▫ premog

▫ nafta:

    bencini

    lahko kurilno olje

    težko kurilno olje in maziva

    tekoči naftni plin

▫ zemeljski plin

jedrska energija:

fizija, fuzija

odpadki [nizko, srednje in visoko radioaktivni]

obnovljivi viri energije:

▫ sončno sevanje [v vseh oblikah: toplota, veter, vodna energija, biomasa, ...]

▫ planetarna energija [lune in sonca: provzročata plimo in oseko]

▫ geotermalna energija [toplota, ki iz notranjosti zemlje prehaja proti površju]

emisije škodljivih snovi

pri energerskih pretvorbah [sežigu fosilnih goriv] se v ozračje izločajo snovi, ki vplivajo na lastnosti ozračja

najbolj izraziti spremembi sta povečanje učinka tople grede in spreminjanje vsebnosti ozona

▫ ogljikov monoksid CO [vpliva na sposobnost prenašanja kisika v krvi]

▫ trdni delci [različnih oblik in velikosti, posebej zanimivi PM₁₀]

▫ žveplov dioksid SO₂ [provzročata kisel dež]

▫ dušikovi oksidi NO_x [provzročata smog in kisel dež]

imisijska je koncentracija škodljivih snovi v ozračju na nekem mestu

ukrepi za zmanjšanje emisij:

pred, ob in po sežigu fosilnih goriv

uporaba goriv z manj žvepla in dušika, nižje temperature ob sežigu [zmanjšanje emisije NO],

dodajanje agensov [izločanje SO], čiščenje dimnih plinov [filtriranje trdnih delcev]

prenos toplote in meteorološke osnove

mehanizmi prenosa toplote: prevod, konvekcija, sevanje

v trdnih telesih:

▫ z njihanjem atomov v kristalni rešetki (toplotni izolatorij)

▫ tudi z gibanjem prostih elektronov (snovi, ki dobro prevajajo toploto)

v tekočinah:

▫ z naključnimi trki molekulov (prenos šibkejši kot pri trdnih telesih)

prevod toplote

toplota prehaja s toplega dela telesa na hladni oziroma iz toplega telesa na hladno

fourier-jev zakon:

količina prenešene toplote je:

$$Q_n = -U \cdot A \cdot \Delta T / \Delta t$$

smer toplotnega toka je vedno pravokotna na površino z konstantno temperaturo

U - toplotna prevodnost

uvaja tudi pomembno konstanto:

λ - toplotna prevodnost [snovna lastnost]

q - specifični toplotni tok

$$q_n = Q_n / A = -U \cdot \frac{dT}{dx}$$

konvekcija

prenos toplote s trdnih teles na tekočine ali med tekočinami

□ **naravna** konvekcija

[posledica termteraturnega gradijenta in zemeljske teže]

□ **prisilna** konvekcija

[posledica dovedenega dela: npr. ventilator]

v tekočini se ob telesu oblikuje :

□ hitrostna mejna plast [neenakomerna hitrost]

□ temperaturna mejna plast [neenakomerna temperatura]

značilne mejne plasti so odvisne od hitrosti in snovnih lastnosti tekočine

podobnostna - kriterijska števila:

□ reynoldsovo število

[hitrostne razmere]

$$Re = U_\infty \cdot x / \nu$$

□ prantovo število

[snovne lastnosti]

$$Pr = \nu / a$$

turbulenca se zgodi pre kritičnem reynoldsovem številu

□ nusseltovo število

[razmerje med prestopom in prevodom toplote v tekočini]

$$Nu_x = C \cdot Re_x^m \cdot Pr^n$$

sevanje

obravnavamo kot elektromagnetno valovanje

spekter elektromagnetnega valovanja opredelimo glede na valovne dolžine λ

ko preučujemo sevalni prenos toplote z energijskega stališča, običajno opazujemo foton, delec brez mase, ki prenaša energijo:

$$E = h \cdot \nu$$

h - planckova konstanta,

ν - frekvenca valovanja $\nu = c / \lambda$,

c - svetlobna hitrost

optično črno telo

□ najvišji možni sevalni tok pri določeni temperaturi

□ seva enakomerno v prostor

$\varepsilon = 1$ (emisivnost) - idealno difuzno sevalo

wienov zakon:

telesa z višjo temperaturo sevajo močnejše, sevanje pa ima manjše valovne dolžine

stefan-boltzmanov zakon:

celotno sevanje optično črnega telesa odvisno je od temperature telesa na četrto potenco in konstante

$$E_b(T) = \sigma \cdot T^4$$

σ - stefan-boltzmanova konstanta

optično sivo telo

□ pri enaki temperaturi je sevalni tok manjši kot pri črnem

□ seva neenakomerno v prostor

$0 < \varepsilon < 1$ (emisivnost)

obsevanje G_λ - del sevanja nekega telesa, ki dospe na enoto površine telesa, ki prestreže to sevanje

neprozorno telo
prozorno telo

reflektirano $G_{\lambda\rho}$
obsevanje G_{λ}
    reflektirano $G_{\lambda\rho}$
    obsevanje G_{λ}

absorbirano $G_{\lambda\alpha}$
absorbirano $G_{\lambda\alpha}$

transmitirano $G_{\lambda\tau}$

$$\rho_{\lambda} + \alpha_{\lambda} + \tau_{\lambda} = 1$$

$$G_{\lambda\rho} + G_{\lambda\alpha} + G_{\lambda\tau} = G_{\lambda}$$

▫snovne lastnosti: spektralna reflektivnost $[\rho]$, spektralna absorptivnost $[\alpha]$, spektralna transmisivnost $[\tau]$

kirchoffov zakon:

telesa, ki močno absorbirajo obsevanje pri neki valovni dolžini, to sevanje tudi močno oz. v enaki meri oddajajo

$$\alpha_{\lambda} = \varepsilon_{\lambda}$$

okenska stekla

steklo ima zanimivo lastnost - "**učinek tople grede**": prepušča valovne dolžine $0,3 < \lambda < 3,0$ μm , neprepustno je pa za IR sevanje

netransparentnost stekla za IR sevanje je lahko poledica:

▫absorptivnosti

▫refleksivnosti

to slabo lastnost poskušamo poboljšati z posebnimi nanosi

zmanjšamo emisivnost notranje površine stekla

zmanjšamo toplotno prehodnost zasteklitve

nizkoemisijska / visokorefleksijska stekla [enakovreden naziv]

prenos toplote v gradbenih konstrukcijah

sestavljen iz prevoda, konvekcije in sevanja

zaradi temperaturne razlike med prostori oziroma notranjim in okoliškim zrakom

▫zaradi majhnih temperaturnih razlikah [do 50°C] je možna poenostavitev:

združimo prenos toplote s sevanjem in konvekcijo v zunanjo in notranjo toplotno prestopnost

α_i - **notranja toplotna prestopnost**

α_e - **zunanja toplotna prestopnost**

U - toplotna prehodnost [združuje vse oblike prenosa toplote]

R - toplotni upor

določitev toplotne prehodnosti konstrukcije

poenostavitev: konstrukcije večinoma homogene

▫sloji so paralelni

▫ toplotni tok je pravokoten na mejno površino

$$R = R\alpha_i + \sum R\lambda_j + R\alpha_e$$

$$U = 1 / R$$

¶ pri enostavnih nehomogenih konstrukcijah moramo določiti zgornjo in spodnjo mejo toplotne upornosti R ; $R = (R' + R'')/2$

zakonodaja:

¶1] $U < U_{max}$

toplotna prehodnost posamezne konstrukcije mora biti manjša od dovoljene zaradi transmisijskih izgub in dovoljene letne potrebne toplote za odrevanje je ta vrednost približno 1/2 dovoljene

prenos vodne pare v konstrukcijah

izračun:

¶ toplotna prehodnost

toplotni upor

toplotna prehodnost

toplotni tok

¶ potek temperatur in tlakov

potek temperatur

potek tlakov nasičenja

potek dejanskih tlakov

¶ namakanje

gostota difuzijskega toka vodne pare

količina kondenzata

povečanje vlažnosti

¶ sušenje

gostota difuzijskega toka vodne pare

število dni sušenja

dimenzioniranje parne ovire

tlaki nasičenja:

niso linearno odvisni od temperature, razvit enostaven postopek

r - relativna difuzijska upornost prehodu vodne pare

μ - difuzijska upornost [snovna lasnost]

kondenzacija:

če je dejanski tlak višji od tlakov nasičenja pride do kondenzacije

¶ v ravnini

- na stiku med dvema slojema [p_k']

¶ v coni

- na obeh straneh enega sloja [p_k' , p_k'']

parna ovira:

e niso izpolnjeni pogoji, ki dovoljujejo kondenzacijo v gradbeni konstrukciji, potrebna je sanacija

parno oviro postavimo na notranjo stran konstrukcije s čem preprečimo [zmanjšamo] vdor pare v konstrukcijo

zakonodaja:

¶2] $X_{cel} < X_{dov}$

celotna masna vlažnost materiala v katerem je vodna para kondenzirala ob koncu računskega obdobja difuzijskega navlaževanja naj bo manjša od določene za ta material

¶3] $d_{sušenja} < d_{razpoložljivo}$ [60 dni]

celotna količina vodne pare, ki je pozimi kondenzirala v konstrukciji se v obdobju difuzijskega izsuševanja mora posušiti

potek temperatur in vlage skozi konstrukcijo

odvisno od položaja izolacije in toplotnih razmer

[skica]

izolacija na notranji strani

poletje zima e

e

izolacija na zunanji strani

poletje
zima na soncu
e e e i

izolacija vmes

poletje
zima
ei e i

bivalno ugodje parametri:

- kvaliteta zraka
- toplotno ugodje
- svetlobno ugodje
- akustično ugodje

toplotno ugodje odvajanje toplote s telesa:

s konvekcijo (zrak), s prevajanjem (stik), s sevanjem (okolica), s dihanjem
del izmenjane toplote = občutena toplota

intenzivnost presnavljanja je odvisna od aktivnosti; enota [met]

toplotna upornost obleke; enota [clo]

fizikalni parametri toplotnega ugodja

- temperatura zraka
- srednja sevalna temperature obodnih površin
- hitrost gibanja zraka
- vlažnost zraka

parametre ugotavljamo v coni bivanja: med 0,1 in 1,8m višine, 0,5 m od notranjih in 1,0 m od obodnih površin

ugodje je lahko porušeno z nesimetričnimi sevalnimi temperaturami, prevelikim temperaturnim gradientom, temperaturo in vpojnostjo poda, turbulenco oz. preprihom

PMV - napovedana stopnja ugodja [relativna ocena]

PPD - odstotek nezadovoljnih

za načrtovanje so izbrane tri kategorije glede na delež nezadovoljnih [A, B, C]

kvaliteta zraka

vplivajo številni parametri: plini, pare, vonjave, določene ogrevalne naprave

kvaliteto merimo posredno:

□z deležem **CO₂** [predvsem za poslovne stavbe]

□z oceno vira onesnaževanja [olf]

povezava kakovosti zraka in jakosti onesnaževanja:

[dp] **decipol**: na vir onesnaževanja 1 olf dovajamo 10 l/s svežega zraka

svetlobno ugodje

svetloba je elektromagnetno valovanje, ki ga zaznamo z očmi [038 - 0,76 μm]

fizikalna enota [W], fiziološka enota [lm]

zahteve:

- osvetljenost
- enakomernost osvetlitve
- bleščanje

in tudi

□trajanje osončenja

akustično ugodje

odvisno od medija ločimo zračni in udarni zvok

zvočni tlak: sprememba tlaka v snovi zaradi širjenja zvoka

fizikalni ton: zvok z eno samo frekvenco

glazbeni toni: zvoki s frekvenco, ki je mnogokratnik osnovne celo število

šum: zvok iz številčnih frekvenc, ki niso v celoštevilčnem zaporedju
enote: vir zvoka [W] oz. [db(A)], fiziološka enota [fon]

zakonodaja

predpisane so nočne in dnevne vrednosti za 4 različna območja

širjenje hrupa v stavbah

□ zračni zvok

del se odbije, del absorbira, del se širi v sosednji prostor (skozi pore v zidu in/ali zaradi njihjanja)

□ udarni zvok

ima nizke frekvence dokler ga ne oddajajo površine z višjim

ukrepi za zmanjšanje: preprečitev vstopa v konstrukcijo [večinoma], dušenje znotraj konstrukcije

zakonodaja

predpisane so minimalne zvočne zaščite, kot tudi potrebne izoliranosti in vrednosti ravni udarnega zvoka

prezračevanje □ zaradi vzdrževanja kvalitet zraka

□ zaradi netesnosti oken in vrat in razlike v tlakih

potrebne količine zraka:

□ glede na število izmenjav

□ glede na količino potrebnega zraka po osebi

□ glede na vire onesaževanja

□ glede na vonjave

kakovost prezračevanja:

lahko posredno ocenimo s časom

[skica]

potisno

mešanjem

s kratko potjo

načini prezračevanja:

naravno (preko reg, z odpiranjem oken) in mehansko

naravno prezračevanje

zaradi razlik v zračnem tlaku okolice in interijerja nastanejo različne teže (temperature) zraka prostor se prezračuje zaradi naravnega vzgona oz. vleka

□ prezračevanje z odpiranjem oken [udarno, trenutno prezračevanje] zrak se izmenja zelo hitro, površine in oprema ostanejo tople in jih ni treba ponovno segrevati

□ prezračevanje preko reg [okna ne smejo biti ne preveč ne premalo tesna]

□ prostor se prezračuje tudi zaradi tlačnih razlik, ki jih provzroča veter [področja nižjega in višjega tlaka ob stavbi]

[skica]

mehansko prezračevanje

razliko v tlakih ustvarjamo z ventilatorji

lahko je:

- posamično / skupno
  - podtlačno / nevtralnno / nadtllačno
  - ločeno z ogrevanjem / združeno z ogrevanjem
- [skica]
- podtlačno
  - nevtralnno
  - nadtllačno

mesto vpiha je pomembno, vpih je preko difuzorjev, mesto odsesa ne vpliva [edino je potrebno preprečiti kratko pot]

prezračevanje in raba energije:

ventilacijske toplotne izgube – zimi - ukepi za varčevanje

- tesnost
- kontrolirano prezračevanje, regulacija
- predgrevanje zraka v sončni strehi
- predgrevanje v cevi v tleh
- uporaba rekuperatorjev ali regeneratorev [posebni prenosniki toplote]

raba energije v stavbah

toplotne izgube:

- **transmisijske izgube** [skozi ovoj, tla, neogrevanje prosotr]

$$H_t = L_d + L_s + H_u \text{ [W/K]}$$

specifične transmisijske toplotne izgube $H_t' = (H_t / A) + 0,1$

- **ventilacijske izgube** [zaradi prezračevanja]

$$H_v = 0,34 \cdot n \cdot V$$

pri izračunu potrebne toplote za ogrevanje upoštevamo notranje in solarne dobitke, ter faktor izkoristljivosti

$$Q_h = Q_l - \eta \cdot Q_g$$

Q_l - celotne letne izgube

Q_g - dobitki

η - faktor izkoristljivosti

zakonodaja:

prvilk o toplotni zaščiti in učinkoviti rabi energije opredeljuje:

- dovoljene specifične toplotne izgube H_t'

□dovoljeno letno potrebno toploto za ogrevanje Q_h/A_u

sonce in stavbe

□pasivni solarni sistemi: vključeni v konstrukcijski ovoj stavbe [okna, sončni zidovi, stekleniki ...], za delovanje ne potrebujejo dodatne energije

□aktivni solarni sistemi: naprave s sprejemnikom sončne energije, toploto lahko shranjujejo v hranilnikih, energijo [toploto] lahko odajajo preko krožeče tekočine

značilnosti obnovljivih virov energije

□neomejena trajnost in velik potencial

□časovna spremenljivost moči in energije virov

□virov ne moremo shraniti z naravnimi sistemi

□nizka gostota moči

sprejemniki sončne energije SSE:

idealni absorber v celoti absorbira sončno sevanje [$0,3 < \lambda < 3,0 \mu\text{m}$] in ne oddaja toplotno sevanje [$\lambda > 3,0 \mu\text{m}$]

v parksi ne obstaja

sistemi za pretvarjanje sončnega obsevanja v toploto:

□nizkotemperaturni [ogrevanje]

□srednetemperaturni [ogrevanje, priprava tople vode, hlajenje, razsoljevanje ...]

□visokotemperaturni [kuhanje, para, sončne elektrarne]

sevalno hlajenje stavb

ovoj stavbe izmenjuje toplotno sevanje z okolico in vesoljem

s selektivnimi nanosi lahko izkoristimo transmitivnost atmosfere v področju "atmosferskega okna" [$8 - 13 \mu\text{m}$]

učinek je odvisen od stanja atmosfere, selektivnosti površine ter toplotnih tokov

izolacije in pokrovi [streh] morajo tudi močno biti transparentni za te valovne dolžine [npr. polietilenska folija]

s sevanjem hladimo le ponoči, ker je sončno sevanje za razred večje kot sevalni tok hlajenja

pasivni solarni sistemi

elementi za naravno ogrevanje stavb:

□okna

□stekleni zidovi

□stekleniki

□prezračevalni fasadni elementi

načela:

□sprejem sončnega sevanja

□hranjenje toplote v gradbenih konstrukcijah

□prenos toplote v stavbi

□zaščita pred predgrevanjem

shranjevanje toplote:

primarni [neposredno obsevani] in sekundarni hranilniki

□konstrukcije z veliko gostoto in specifično toploto [opeka, beton, silikatna opeka ... nobeden ne dosega vode]

□latentni hranilniki [voda, vosek ...]

prenos toplote med prostori:

toploto med prostori prenaša zrak [naravno ali prisilno]

lahko uporabimo temperaturno coniranje pri projektiranju, pri prisilnem kroženju rasporeditev ni več tako pomembna

zaščita pred predgrevanjem - senčila:

□naravna [rastline, ki poleg senčenja hladijo zrak z uparjanjem; okoliške ovire]

□umetna [nepremična in premična senčila; zunanja so bolj učinkovita od notranjih]

steklo kot senčilo:

zmanjševanje transmitivnosti stekla

□večja absorptivnost [barvana stekla]

□večja reflektivnost [odbojna, najnižja energetska prehodnost]

elementi za naravno ogrevanje stavb:

okna in steklene površine

najenostavnejši in najbolj razširjen element naravnega ogrevanja stavb

□ enostavni, ceneni, osvetlitev, pogled, učinek tople grede

□ bleščanje, UV sevanje, velika dnevna nihanja temperature, tudi sodobne zasteklitve imajo nekajkrat večjo prehodnost kot

izolirane stene

sončni zid

zastekljeni zid je del ovoja stavbe, ki absorbira sončno obsevanje, shranjuje toploto in jo prenaša v bivalne prostore

osnovni element: masivni zid, na zunanji strani temno popleskan in zastekljen

[skica]

trombe-michelov zid

od sončnega zidu se razlikuje po tem, da ima odprtine v zidu [od spodaj in zgoraj] tako da toplota lahko prehaja v prostore tudi z naravno konvekcijo

z loputami preprečujemo povratno kroženje po noči [hlajenje]

□ ni bleščanja in UV sevanja, manjša nihanja temperature, enostavni izračuni, zakasnitev prehoda toplote omogoča ogrevanje v nočnem času, uravnavamo z izbiro materiala, steklo ščiti zid

□ temna barva, velike toplotne izgube, toplotna prehodnost primerljiva z boljšimi okni, lahko pride do kondenzacije na notranji strani zasteklitve, čiščenje, zapiranje loput

[skica]

zid z prosojno toplotno izolacijo

klasična izolacija preprečuje segrevanje masivnega zidu na notranji strani

prosojno ti vgradimo na zunanjo stran masivnega, temno opleskanega zidu in zasteklimo

□ vodi sončno obsevanje na zid, obenem močno zmanjšuje prestop toplote na okolico, visoke temperature - manjša nevarnost kondenzacije, časovni zamik – ogrevanje ponoči, steklo kot zaščiti pred vremenskimi vplivi

□ obvezna zastelitev, dodatna podkonstrukcija, senčila, raztezanje konstrukcije zaradi močnega segrevanja, nekatere niso ognjeodporne, težko estetsko vklopiti

[skica]

stekleniki

zmanjšujejo toplotne izgube stavbe

povezujejo okolico in notranji prostor, jih ne ogrevamo; postavitev na južni ali jugozahodni strani

poleti: zunanja senčila in močno prezračevanje

pozimi: v krajih s celinsko klimo običajno dvojna zasteklitev zaradi preprečevanja kondenzacije

- dodatna bivalna površina, toplotni hranilniki, manjše nihanje temperatur v prostorih, zmanjšan prehod toplote in vdor mrzlega zraka, lahka dogradnja in možna kombinacija z drugimi elementi
- relativno majhni dobitki, znotraj steklenika velika nihanja temperature, poleti obvezno senčenje in prezračevanje če jih uporabljamo za bivanje, lahko pride do kondenzacije, najdražji elementi naravnega ogrevanja stavb

[skica]

prezračevane fasade in strehe

odprte zračne rege v gradbenih konstrukcijah uporabljamo za pravilen prehod vodne pare zunanja obloga zidu: tanka, temna, osončena, in dobro toplotno prevodna – zrak v regah se segreva

obloga lahko prekriva fasado / streho – sončna fasada / sončna streha

poleti: s segretim zrakom lahko segrevamo vodo z dodatnimi prenosniki toplote, z zrakom odvajamo velik del sončne energije ter zmanjšujemo dobitke in pregrevanje

pozimi: uporabljamo za prezračevanje in toplozračno ogrevanje

□ uporaba celo leto, deluje kot dinamična toplotna zaščita, prehod vodne pare ni oviran, lahko uporabimo velike elemente, s prisilnim prezračevanjem lahko preprečimo nastajanje sveč

□ obvezno filtriranje, večja hitrost gibanja zraka, nevarnost premočnega prezračevanja in nabiranja kondenza na notranji strani, prisilno prezračevanje konstrukcije, ventilatorji [hrup, energija], temna barva in pohodna streha [močna podkonstrukcija]

[skica]

aktivni solarni sistemi

najbolj razširjeni so srednjetemperaturni sistemi [segrevanje kapljev, s katerimi segrevamo sanitarno vodo, stavbe, naselja, bazene]

osnovni elementi:

□ sprejemnik sončne energije [SSE]: pokrov, absorber, termoizolacija, okvir

□ nosilec toplote: prenaša toploto od sprejemnika v hranilnik ali k porabnikom [voda je najboljši nosilec toplote]

□ črpalka ali ventilator

□ hranilnik toplote: [najpogosteje voda, zemlja, kamenje] zelo je pomemben zaradi nestalnega obsevanja in količine toplote

□ prenosnik toplote: prenaša toploto med nosilcem toplote in snovjo v hranilniku; pri manjših sistemih prenosnik je vključen v hranilnik

□ cevododi: majhnih prevezov, enakomeren pretok z obrnjenim povratkom

□ regulacija: zagotavlja učinkovitost

solarni sistemi za pripravo tople vode

sistemi z naravnim obtokom:

□ enokrožni sistem [direktni]: prenaša toplo vodo, ki kroži skozi sprejemnik in hranilnik [vsaj 0,5m nad SSE]; neuporabni pri nizkih temperaturah, obvezno praznjenje in dobra antikorozijska zaščita

▫dvokrožni sistem [indirektni]; nosilec je voda + protizmrzovalno sredstvo; potrošna voda se segreva preko prenosnika; moramo zagotoviti varnostni ventil in ekspanzijsko posodo; lahko deluje celo leto

sistemi z prisilnim obtokom:

nosilec toplote kroži s pomočjo črpalke; v zimskem času dodatno ogrevanje solarni sistemi za ogrevanje stavb

sistemi brez sezonskega hranilnika toplote:

vgrajujemo izključno v dobro izolirane stavbe; nizkotemperaturni ogrevalni sistem [stensko in talno gretje]; zelo pomembna kvaliteta SSE, hranilnik toplote za nekaj dni

sistemi z sezonskim hranilnikom toplote:

najbolj pogosto kot hranilnike uporabljamo zemljo ali vodo [cevnice kače v zemlji, vkopane izolirane posode]; z uporabo toplotne črpalke bolje izkoristimo toploto

solarni sistemi za ogrevanje naselij

združeno ali deljeno polje SSE; hranilniki so lahko dnevni, sezonski ali jih sploh ni s sezonskim hranilnikom toplote lahko zagotovimo do 80% potrebne toplote za ogrevanje

solarni sistemi za ogrevanje bazenov

običajno vgrajujemo cenene in enostavne SSE, ki delujejo pri visokih temperaturah okolice [pogosto črne gumijaste cevi, ki jih na koncu sezone lahko zložimo in shranimo]

▫enokrožni sistemi: v sprejemnikih toplote se direktno ogreva bazenska voda, morajo biti odporni na agresivna sredstva, ki jih dodajamo v bazensko vodo

▫dvokrožni sistemi: prenosnik ločen od bazenske vode; lahko ogrevamo tudi sanitarno vodo [značilno za večino solarnih sistemov pri nas na hotelskih in športnih objektih]

izboljšanje učinkovitosti SSE

▫z zmanjšanjem optičnih izgub: večanje prepustnosti pokrova in vpojnosti absorberja

▫z zmanjšanjem toplotnih izgub: kvalitetna toplotna zaščita in konstrukcija ohišja, zmanjšan prenos toplote sevanjem med absorberjem in pokrovom [s selektivnimi nanosi]; zmanjšan prenos toplote s konvekcijo med absorberjem in pokrovom [s širino rege, prosojno termoizolacijo ali znižanjem tlaka v SSE]

visokotemperaturni sistemi

za pretvarjanje sončnega obsevanja v toploto

▫kadar potrebujemo višje temperature nosilca toplote

▫za kuhanje, uparjanje, proizvodnjo električne energije v sončnih elektrarnah

▫višje temperature dosežemo z zgoščevanjem sevanja z zrcali

ogrevanje stavb

sistemi ogrevanja in elementi naprav

ogrevalni sistemi

podela glede na:

▫vir toplote

: lokalni | centralni | daljinski

▫medij

: zrak | voda | para

▫temperatura

: 130/70°C | 90/70°C | 55/45°C | <35°C

▫kroženje vode

: vzgonsko [naravno] | črpalčno [prisilno]

▫razvod

: enocevno | dvocevno

zgornji | spodnji | podno in stensko
lokalni ogrevalni sistemi

na biomaso:

- kamini [odprti in zaprti]
- kovinske peči
- lončene peči

na plinasta goriva:

- katalitične peči [občasno, v večjih prostorih]
- plinski sevalni grelniki [z zrcali]
- katalitični sevalni grelniki
- sodobni plinski grelniki

na elektriko:

- mali sistemi, ni skladišča, hiter odziv, učinkovita regulacija
- nevarčno in okolju neprijazno zaradi 30% izgub pri pretvorbi fosilnega goriva v elektriko, čeprav je izkoristek energije visok

centralni ogrevalni sistemi

značilen en vir toplote

- višji izkoristek, nižje emisije, lažje ravnanje z gorivom, zavzamejo manj prostora
- višji stroški investicije in vzdrževanja

toplozračno ogrevanje:

- hitro ogrevanje, mali temperaturni gradijent
- v prostoru ni ogreval [rešetke, konvektorji skriti v zidu, tlaku ...]
- veliki kanali za razvod, težko uporabno pri sanacijah
- težja regulacija, pomembna skrbna izbira mesta vpaha in odsesa

toplovodno ogrevanje:

- manjše omrežje, lahko nadgradimo s sistemom za toplo vodo
- daljši čas ogrevanja, nevarnost zmrzovanja
- ogrevala v prostoru, ne omogoča prezračevanje

enocevni sistemi:

- hitra montaža, manjša gradbena dela, lažje merjenje porabe toplote
- dražje omrežje, neenake temperature, večja ogrevala, zahtevnejše načrtovanje

dvocevni sistemi:

najpogosteje uporabljeni; spodnji ali zgornji razvod; kroženje vzgonsko ali z pomočjo toplotne črpalke
povezava z ogrevali naj bo z obrnjenim povratkom [enakomeren pretok in boljše delovanje sistema]

podela ogrevalnih sistemov glede na temperaturo:

- 90/70°C - najbolj razširjeni
- 55/45°C - večja ogrevala, pri uporabi toplotne črpalke
- do 50°C - talno in stensko ogrevanje [energetski varčno, dobro toplotno ugodje, ampak visoka investicija in vzdrževanje, težja regulacija, primerno samo za odlično toplotno izoliranje hiše]
- 130/70°C - vročevodni sistem pri daljinskem ogrevanju

daljinsko ogrevanje

- možna kogeneracija toplote in elektrike [elektrarna + toplarna]
  - neposredno: zastarelo, visok tlak
  - posredno: toplotne postaje z regulatorji tlaka in števci
- elementi ogrevalnih sistemov

[skica]

shranjevanje goriva

dimnik   odvod
biomasa
generator toplote
dimnih plinov

razvodno
fosilno gorivo
omrežje

[nosilec toplote]

zrak za zgorevanje

prenosnik toplote

nadzor

[ogrevala]

[gradb. konstr.]

shranjevanje goriv:

□ biomasa: posušen les, sodobno: sekanci, briketi, peleti [v rezervoarjih]

□ ekstra lahko kurilno olje: v rezervoarjih

□ zemeljski plin: magistralni plinovod, hišni priključek

□ tekoči naftni plin: v rezervoarjih

zgorevanje biomase:

□ sušenje

□ izplinjanje

□ gorjenje

□ dogorevanje

pregorevanje: vse 4 faze hkrati [ni dobro]

odgorevanje : faze po vrstnem redu [dobro]

zgorevanje tekočih in plinastih goriv:

□ visokotlačni ventilatorski gorilnik [kurilno olje, plin]

□ atmosferski gorilnik [zemeljski plin]

generatorji toplote - kotli

podela glede na:

□ material

: jekleni | litoželezni

□ temperaturo

: klasični | nizkotemperaturni | kondenzacijski

klasični kotli:

86% učinkovitost naprave, 75-90°C
visoke temperature dimnih plinov, ni kondenzacije
regulacija temperature z mešalnim ventilom

nizkotemperaturni kotli:

92% učinkovitost naprave, 30-55°C
lahko pride do kondenzacije, odporni materiali
ni mešalnega ventila

kondenzacijski kotli:

100% učinkovitost naprave
pri hlajenju dimnih plinov oddajanje toplote
ni dovolj naravnega vzgona - vgrajen ventilator
korozijsko odporni materiali, zbiralnik kondenzata

pretočni plinski kotliček [etažni]:

za pripravo tople sanitarne vode
gorilnik, prenosnik, obtočna črpalka, varovalni elementi
ni shranjevanja toplote - manjše izgube
primeren za uporabo ene pipe [več pip hkrati - dograditi hranilnik]

toplotne črpalke

prenašajo toploto iz okolice v ogrevalni sistem
vir energije: talna poda, tla, okoliški zrak, sonce
oznake [vir/hladivo]: voda/voda | zrak/voda | zrak/zrak ipd.
□ monovalentne [če v celoti ogrevajo stavbo]
□ bivalentne [v kombinaciji z ogrevanjem na fosilna goriva ali biomaso]

fizikalna izhodišča:

□ tekočino spremenimo v plin z veliko količino toplote [uparjalna toplota]
ko se plin utekočini se ta toplota sprosti
□ temperatura, pri kateri se neka snov uparja in utekočinja je odvisna od tlaka [skica]

kompresor poganja elektromotor; ne glede na to toplotne črpalke so izredno varčne [grelno število 3,5]

uporabljamo jih pri nizkotemperaturnih sistemih [do 40C]
pogosto dogradimo dodaten vodni hranilnik toplote

ogrevala

delitev glede na način prenosa toplote v prostor
□ s sevanjem
: radiatorji
□ s konvekcijo
: konvektorji [navadni ali ventilatorski] [stropni ali talni]

regulacija [pri vročevodnih in toplovodnih sistemih]:

□ količinska [lokalna - ventil ali centralna - črpalka]
□ temperaturna [v kotlu ali z mešalnim ventilom]

dimniki**uporaba:**

□ dovajanje zraka za zgorevanje
□ odvajanje dimnih plinov
□ razredčenje dimnih plinov
delujejo po principu naravnega vzgona; če ga ni dovolj dodamo ventilator
lahki jih uporabimo tudi za dovajanje zraka v kotlovnico
[skica]

zahteve:

- temperaturno odporni materiali
- toplotna izolacija, majhna toplotna vsebnost
- tesnost
- vodoodpornost, odpornost proti kislini [znotraj]

materiali:

- opeka
- opeka z šamotno tuljavo
- sendvič iz nerjaveče pločevine z toplotno izolacijo vmes
- pri kondenzacijskih kotlih znotraj steklen emaji in dodatna posoda za kondenzat

hlajenje stavb

stavbe hladimo z ali brez hladilnih naprav

hlajenje brez hladilnih naprav**sevalno hlajenje:**

ponoči površine na ovoju stavbe uzmenjujejo sevanje z vesoljem v področju "atmosferskega okna"

maksimalni izkoristek dosežemo s čim večjo emisivnostjo površine za valovne dolžine atmosferskega okna i čim večjo reflektivnostjo za ostale valovne dolžine

hlapilno hlajenje:

pri uparjanju drobnih kapljic vode se črpa energija iz zraka
najstarejša metoda za hlajenje stavb

večji učinki pri suhem zraku, obstaja nevarnost previsoke vlažnosti

hladilni stropovi:

pod strop namestimo cevi in rebri s krožečo hladno vodo

ljudje in segrete površine sevajo na panele

obstaja nevarnost kondenzacije pri vlažnosti višji od 50%

hlajenje stavb s hladilnimi napravami

glede na 1. zakon termodinamike: nemogoče je uničiti energijo; zaradi tega potrebujemo dva toplotna rezervoarja

tako tudi ločimo:

□delovne naprave [črpajo toploto iz toplega rezervoarja in proizvajajo delo]

□hladilne naprave [prenašajo toploto iz hladnega prostora v toplejšo okolico, delovanje omogočeno le če napravam dovajamo energijo]

[skica]

najpogosteje uporabljamo hladilne naprave s kompresorjem in hladivom

delovanje hladilnih naprav [fizikalna izhodišča]:

□tekočino spremenimo v plin z veliko količino toplote [uparjalna toplota]

ko se plin utekočini se ta toplota sprosti

□temperatura, pri kateri se neka snov uparja in utekočinja je odvisna od tlaka

[skica]

naprave za hlajenje

delitev:

□ glede na snov, ki prenaša hlad

: vodne | zračne

□ kako odvajamo toploto v okolico

: neposredno | posredno [hladilni stolpi]

zračne hladilne naprave:

□ hlajenje, filtracija in sušenje

□ veliki razvodni kanali

[skica]

vodne klimatske naprave:

□ manjši cevovodi, cenejše, možna lokalna regulacija

□ hlad je možno shranjevati, tako, da hladilna naprava ne deluje ves čas

□ manj učinkovito čiščenje zraka

□ vsak prostor mora imeti ventilatorski ateni strošek]

[skica]

odvod toplote v okolico:

□ neposredno z ventilatorji

□ posredno s hladilnim stolpom [pri velikih enotah]

klimatizacija stavb

s klimatizacijskim napravama uravnavamo:

□ temperaturo [ogrevanje in hlajenje]

□ prezračujemo

□ vlažnost zraka [sušimo ali navlažujemo]

□ filtracija [čiščenje]

□ gibanje zraka v prostoru

delitev na: lokalne in centralne klimatizacijske naprave

lokalne klimatizacijske naprave

sobne naprave:

kompaktne, prevozne

fleksibilna cev za odvajanje zraka v okolico, posoda za kondenzat

primerno za manjše kubature prostora 20 - 40 m³

kompaktne [okenske] naprave:

kompaktno ohišje namestimo ob okno ali nad vrata

kondenzator in kompresor sta zunaj, cev za odvod kondenzata, uparjalnik je v prostoru

uporabimo lahko tudi za ogrevanje [kot toplotno črpalko]

split [ločene] naprave:

ločeni zunanji in notranji enoti, povezani z toplotno izoliranimi bakrenima cevčkama po katerih se pretaka hladno [do 20m]

na eno zunanjo enoto lahko priključimo več notranjih uporabimo lahko tudi za ogrevanje [kot toplotno črpalko]

centralne klimatizacijske naprave

zračne | zračno/vodne | vodne

zračne klimatske naprave

□ glavna prednost - vpihovan zrak je v celoti pripravljen

vpih se vrši preko difuzorjev s katerimi vplivamo na kroženje zraka v prostoru

za pripravo zraka uporabljamo klimatizacijsko centralo

[skica]

□ **enokanalne:**

tok konstanten, spremenljiva temperatura

temperatura konstantna, tok spremenljiv

[za klimatizacijo velikih prostorov, ogrevajo lahko v celoti ali kot dodatno ogrevanje, v uporabi so bolj za hlajenje]

□ **dvokanalne:**

dva kanala za tople in hladne zrak

[mešanje po potrebi, istočasno ogrevanje in hlajenje različnih delov stavbe, velika pomankljivost so veliki razvodni kanali]

□ **večconske**

zračno-vodne klimatske naprave

delimo na:

□ zračne z vodnim dogrevanjem

□ indukcijske [2,3,4,5 cevne]

zračne z vodnim dogrevanjem:

nadgrajena zračna klimanaprava

ogrevanje zraka preko prenosnika toplote [cevi s toplo vodo]

□ zelo čist zrak [primerno za bolnice ipd.] ni kondenzacije pri ogrevanju

□ veliki kanali za hlajenje, večje toplotne izgube

indukcijske zračno-vodne klimatske naprave:

□ energersko najvarčnejše klimatske naprave

□ zavzamejo manj prostora, prilagodljiva regulacija

□ dražje od zračnih, hrupne, ni filtracije sekundarnega zraka

□ dvocevne

: dovod in odvod [hladna ali topla voda]

□ tricevne

: dovod tople, dovod hladne, odvod skupaj

□ štiricevne

: dovod tople, dovod hladne, odvod tople, odvod hladne

□ petcevne

: dovod tople, dovod hladne, odvod tople, odvod hladne, odvod kondenzata

zrak se meša v indukcijskem konvektorju

[skica]

vodne klimatske naprave
le cevi za toplo in hladno vodo in kondenzat
zrak segrevamo ali hladimo z klimakonvektorjem [fan-coil]
[skica]

- težje vzdrževanje in večja raba energije [ventilator]
- cevovodi zavzamejo manj prostora, lokalna regulacija, hiter odziv, elementi lahko skriti

vodovodne inštalacije

dva načina oskrbe objekta z pitno vodo:

- nizkotlačni
- visokotlačni

nizkotlačni vodovod:

tlak zagotavljamo z višino rezervoarja
mestna posoda - za ljubljano na rožniku
v ravninskih predelih na stolpu ali visokotlačni rezervoar

- mestni priključek
- hišni priključek - števec

visokotlačni vodovod:

če je objekt postavljen višje od mestne posode
do objekta vodimo nizkotlačni vodovod, v objektu moramo imeti črpalko
sistem z indirektnim priključkom [skica]

cevi:

- pocinkane [znotraj in zunaj proti koroziji]
  - plastične [problem difuzije kisika]
  - "aluplast" cevi [sendvič in plastike vmes aluminij]
- motaža - najprej povite pa zalite [da lahko diha]

dvižni vodi:

na notranjih stenah [zaradi zmrzali] za razliko od ogrevalnih

iztočni mesto:

vsako varovano t podometnim ventilom [omogoča menjanje tesnila na pipi]

deževnica:

lahko se uporablja za: izplakovanje stranišč, pranje perila, zalivanje vrta, pranje avtomobila
[43% potrebne vode]

topla voda

uporablja se za tuširanje, pomivanje posode, pitna

načini priprave tople vode:

- po velikosti objekta
- lokalno ali centralno
- glede na vir toplote
- glede na tlačne razmere

lokalni sistemi:

□ električni bojler [klasik]; več iztočnih mest; tlak v boilerju enak tlaku v vodovodu

□ mali električni bojler [pretočni]; eno iztočno mesto

glede na vir toplote:

□ električni - z akumulatorskimi grelniki, hranilnik 80/120l

□ plinski - sprotno segrevanje, ni akumulacije

□ na sončno energijo - max 40C [pogosto kombiniran z električnimi grelniki za dogrevanje po potrebi]

hiša:

ponavadi en kotel za ogrevanje in pripravo tople vode

bojler je v kotlu, ko ugasnemo kotel - toplotne izgube - voda v hranilniku se ohlaja

bloki:

ponavadi boilerski sistem z električnimi grelniki; problem nabiranja vodnega kamna; toplotne izgube v ceveh ponoči

sistemi za cirkulacijo:

na ta način lahko prihranimo 20-30%; časovna regulacija črpalke
odtok vode

□ odtočnih mest najmanj kot iztočnih

□ odtoki so povezani v sistem

sistemi za: umazano vodo | industrijsko vodo | deževnico | mešani sistemi

razdeljeni sistemi:

ločena sistema za umazano vodo in deževnico [največkrat v uporabi]

mešani sistemi:

deževnica in umazana voda skupaj [lahko naliv udari nazaj]

□ vertikalne cevi: običajno litoželezne; svinčene morajo biti ovite

□ sifoni: smradna zapora [vsak element mora biti vezan na sifon; pri kadah - talni sifon]

□ odduh: vsaka vertikala mora imeti odduh 1m nad streho z kapo na vrhu [preprečevanje vakuma]